

Üniversite : İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sanat Yönetimi
Programı : Sanat Yönetimi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Üstünipek
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Şubat 2025

ÖZET

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E TÜRK RESİM SANATINDA KADIN GİYSİLERİ

İlke Bağkazan Avdan

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar geçen süreçte Türk resim sanatında kadın giysileri, toplumsal değişimlere paralel bir dönüşüm geçirmiştir. Türk resim sanatında ele alınan kadın figürleri ve onların giysileri, salt estetik bir unsur olmanın ötesine geçerek; dönemin toplumsal, kültürel ve hatta politik atmosferini yansıtan önemli göstergeler hâline gelmiştir. Tanzimat ile bireylerin hayatına giren Batılılaşma, çağdaşlaşma, kadın hakları, kadın eğitimi gibi kavramlar, resim sanatında birer temaya dönüşmüş ve konu olarak işlenmeye başlamıştır. Bu dönüşümün bir parçası da kadın giysileri olmuştur.

Türk kadını, yaşanan sancılı süreç içerisinde eğitimi, sanat eğitimi ve kadın hareketleri ile toplumsal hayatın vazgeçilmez unsuru olmak için çabalamıştır. Tanzimat döneminde Avrupa ile etkileşim hâlinde olan Osmanlı Devleti'ndeki değişimlerle paralel olarak kadınların toplumsal hayattaki konumu ile ilgili hareketler de kaçınılmaz olmuştur. Tanzimat'ın Türk kadınına en önemli katkısı, kadınları eğitim sisteminin içine dâhil etmiş olmasıdır. II. Meşrutiyet, kadınlara toplumsal ve ekonomik alanda var olmaları için destek vermiştir. 1914 yılında İnas Darülfünun'u ve yine aynı yılda İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kurulması, Osmanlı kadınının yükseköğretim ve güzel sanatlar alanında da var olmasının önünü açan önemli gelişmelerdir. Yine bu dönemle birlikte kadınlar, seslerini geniş kitlelere duyurabilmek amacıyla kadın dernekleri kurmuş, cemiyetlere katılmıştır. Meşrutiyet döneminin getirdiği özgürlük

ortamıyla beraber kadınlar, dergicilik faaliyetlerinde bulunmuştur. Kadın dergilerinin sayısı da gitgide artmaya başlamıştır.

Osmanlı kadınının giyim kuşam kültürü uzun yıllar değişime uğramadan devam etmiştir. Saraylı Osmanlı kadını, kentli Osmanlı kadını ve köylü Osmanlı kadını için giyim kuşam alanında değişimlerin başlangıcı yine Tanzimat'la birlikte hayata geçmiştir. Çokkültürlü bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nde Ermeni, Rum ve Yahudi kadınlar ile Müslüman Türk kadınlarını ayırt etmek için kıyafet önemli bir araç hâline gelmiştir. XIX. yüzyılda Avrupa ile etkileşimin bir sonucu olarak değişmeye başlayan kadın kıyafetleri, yüzyılın Türk ressamlarının tablolarına da konu olmuştur. Türk sanatı ve arkeolojisi için önde gelen isimlerden olan Osman Hamdi Bey'in tablolarında, dönemin Türk kadınının klasik giyim kuşam kültürü aktarılmaktadır. İlerleyen yıllarda ise Batılı tarzda portre resimleri ile Türk kadını buluşturulmuş, Osmanlı kadını Batılı kıyafetler içinde resmedilmeye başlanmıştır. Bu durum, özellikle erken Cumhuriyet yıllarında görülmektedir. Dönemin tablolarında resmedilen kadın figürleri, salt kadın kıyafetlerini aktarmamış; dönemin toplumsal ve sosyokültürel alanlarında Türk kadınının hangi konumda olduğu hakkında bilgiler de vermiştir. Osmanlı kadın kıyafetlerini resmeden eserler hem görsel hem de kültürel açıdan toplumun bir yansıması olarak dikkate değerdir. Dönemin toplumsal yapısı, kültürel değerleri, kadının yeri ve estetik değerleri bu tablolar aracılığıyla günümüze ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Kadın Giyimi, Türk Resminde Kadın, Batılılaşma

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Art Management
Programme : Art Management
Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Üstünipek
Degree Awarded and Date : MA – February 2025

ABSTRACT

WOMEN’S CLOTHING IN TURKISH PAINTING FROM TANZIMAT TO THE REPUBLIC

İlke Bağkazan Avdan

In the Ottoman Empire, from the Tanzimat period to the Republic of Türkiye, women's clothes portrayed on canvas in Turkish painting were transformed parallel to social changes. The female figures and their clothes in Turkish painting went beyond being pure aesthetic parts; they have become significant indicators reflecting the social, cultural, and even political structure of the period. During the Tanzimat period, concepts such as Westernization, modernization, women's rights, and women's education came into people's lives. These became themes in painting and were taught as lessons. Women's clothing became a part of this transformation.

Turkish women have struggled to become an essential part of social life through their education, art education and women's movements during this painful process. In the Ottoman Empire, which interacted with Europe during the Tanzimat period in parallel with the formations of, some movements for women were inevitable. Without question, the most significant contribution of the Tanzimat period to Turkish women is their inclusion in the education system. The Second Constitutional Monarchy supported women to exist in the social and economic fields. In 1914, the establishment of the Inas Darülfünun (Istanbul Women's University) and the Inas Sanayi-i Nefise Mektebi (The High Academy of Fine Arts for Girls) in the same year were huge developments that paved the way for Ottoman women's presence in higher education and fine arts. However, women set up women's associations and joined societies to make themselves heard by the masses during this period. With the environment of freedom brought by the Constitutional Monarchy period, women were

involved in magazine publishing activities. The number of women's magazines began to increase gradually.

The clothes culture of Ottoman women continued unchanged for many years. The beginning of changes in the field of clothing for the Ottoman women of the palace, the city, and the peasantry was eventualized with the Tanzimat period. In the Ottoman Empire, which had a multicultural structure, clothing became an important tool to distinguish between Armenian, Greek and Jewish women and Muslim Turkish women. Women's clothing began to change as a consequence of the interaction with Europe in the XIXth century. It was also the subject of the paintings of Turkish painters of the 19th century. In the paintings of Osman Hamdi Bey, one of the leading names in Turkish art and archaeology, the classic clothing culture of Turkish women of the period was portrayed. Western-style portrait paintings were introduced to Turkish women in the upcoming years. Ottoman women began to be portrayed in Western clothes. It is seen especially in the early Republican period. The female figures depicted in the paintings of the period not only portrayed women's clothing but also provided information about the position of Turkish women in the social and sociocultural areas of the period. Paintings depicting Ottoman women's clothing are notable both visually and culturally as reflections of society. The social structure, cultural values, the place of women and aesthetic values of the period have reached the present day through these paintings.

Keywords: Ottoman Women's Clothing, Women in Turkish Painting, Westernization